

Barne- og likestillingsdepartementet

Deres ref. 24/1516

Oslo, 2024-07-02

Høring – Forslag til endringer i barnevernloven

Norsk Redaktørforening (NR) er en landsomfattende sammenslutning av redaktører i alle typer medier. Vi har for øyeblikket drøyt 800 medlemmer. Ytringsfrihet, informasjonsfrihet og redaksjonell uavhengighet er blant våre viktigste arbeidsområder.

Vi viser til høringsbrev av 8. april d.å.

NRs merknader er primært knyttet til tre punkter:

- Aldersgrensen for partsrettigheter.
- Adgangen til å nekte barn innsyn i saksdokumenter og deltakelse på nemndsmøter, med den begrunnelse å beskytte barnet mot skader.
- Harmonisering av bestemmelsene om unntak fra regelen om lukkede nemndsmøter med bestemmelsene i tvisteloven.

1. Generelt om betydningen av åpenhet i barnevernet og kritisk journalistikk

De siste tre årene har det vært flere større saker som viser betydningen av kritisk søkelys på barnevernet. Vi viser her blant annet til «Glassjenta-saken» i Stavanger Aftenblad, som ble publisert på nyåret 2016, og som førte til Norgeshistoriens største granskning av en enkelt barnevernssak. I [Granskningsrapporten «Dei forsto meg ikkje»](#) konkluderte Fylkesmannen med flere konkrete lovbrudd, at «Ida» ikke hadde fått forsvarlig hjelp og kom med 33 tilrådninger til systemforbedringer til alle aktører i helsevesenet og barnevernet.

Vi vil også trekke fram Dagbladets artikkelserie «Barnevernets engler» fra 2018, som blant annet endte med at barnevernsinstitusjon Vestlundveien ble stengt, og granskning av flere

andre barnevernsinstitusjoner i Norge ble gjennomført. Bergens Tidens kritiske omtale av Bergens Ungdomssenter (BUS) medførte at institusjonen nå er stengt for godt.

Rettsutviklingen i EMD taler videre for at man bør se spesielt på medienes tilgang til informasjon. I flere avgjørelser har EMD konkludert med at Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen (EMK) artikkel 10 ikke bare verner om retten til publisering, men også retten til å motta opplysninger. Dette gjelder spesielt mediene fordi de har et særlig samfunnsansvar. EMD har i flere saker lagt vekt på at medienes undersøkelses- og innsamlingsfase har særlig beskyttelse etter EMK art 10, for eksempel saken *Dammann c. Suisse* (2006) og storkammeravgjørelsen *Magyar Helsinki Bizottsag v. Hungary* (2016).

Dette er en viktig del av bakteppet for at medieorganisasjonene, ved en rekke anledninger, har pekt på behovet for større åpenhet i barnevernet – senest i [en felles høringsuttalelse](#) i forbindelse med innføringen av den nye barnevernloven i 2019.

2. Aldersgrensen for partsrettigheter

Som det fremgår av høringsnotatet er utgangspunktet i forvaltningsloven og tvisteloven at også mindreårige kan ha partsevne, men at mindreårige i utgangspunktet er representert ved verge med mindre noe annet er særskilt bestemt, og at mindreårige bare er prosessdyktige når det følger av særlige lovbestemmelser. Etter barnevernsloven § 12-3 er barn som har fylt 15 år, part i barnevernssaken. I saker som gjelder tiltak for barn med atferdsvansker eller tiltak for barn som er utsatt for menneskehandel, er barnet alltid part, uavhengig av barnets alder. At barnet er part etter innebærer også som utgangspunkt at barnet har fulle partsrettigheter og selv kan utøve partsrettigheter, hvilket innebærer at barnet ikke er representert av verge, men at barnet selv er prosessdyktig. For å gjøre partsrettigheter gjeldende er det imidlertid et krav at barnet må forstå hva saken gjelder.

Et sentralt poeng for dem som skal gjøre journalistiske undersøkelser i konkrete barnevernssaker er at partsrettigheter utløser prosessuelle rettigheter etter forvaltningsloven og barnevernsloven. Etter forvaltningsloven har parter krav på forhåndsvarsel, rett til dokumentinnsyn og rett til å få underretning om vedtaket, begrunnelse og klagerett.

I høringsnotatet skisseres to alternativer til hvordan aldersgrensen for partsrettigheter kan senkes til 12 år: a) partsrettigheter fra fylte 12 år, med visse begrensninger og b) barn fra fylte 12 år får oppnevnt egen advokat. Vi støtter primært alternativ a) om å gi barnet fulle partsrettigheter, og at disse – ved begrensninger – kan ivaretas av en advokat eller fullmektig.

3. Adgangen til å nekte barn innsyn i saksdokumenter og deltakelse på nemndmøter

I dagens § 12-6 i barnevernloven heter det:

«Partene kan nektes innsyn i sakens dokumenter dersom innsyn kan utsette barnet eller andre personer for fare eller skade. Opplysninger som er holdt tilbake, skal på anmodning gjøres kjent for en representant for parten når ikke særlige grunner taler mot det.»

I høringsnotatet heter det om denne bestemmelsen:

«Bestemmelsen er i hovedsak en tydeliggjøring av forvaltningsloven § 19 første ledd bokstav d, og gjelder for saksbehandling i barnevernet, og ikke når en sak er til behandling i nemnda eller domstolen. Bestemmelsen ble primært utformet for at opplysninger fra barnet i enkelte tilfeller kan unntas fra foreldrenes innsyn for å beskytte barnet fra represalier. I forarbeidene er det framhevet at risikoen for skade eller fare må være reell, ved at innsyn faktisk kan påføre barnet psykisk eller fysisk skade, eller at barnet vil bli utsatt for en farefull situasjon eller negativ atferd. I begge tilfeller må det foretas en konkret vurdering av opplysningenes innhold og forholdene i den enkelte sak.»

Selv om det heter at bestemmelsen i hovedsak er en «tydeliggjøring» av forvaltningslovens § 19 første ledd bokstav d, angir barnevernloven likevel, slik vi ser det, en langt lavere terskel for når partsinnsyn kan nektes. Å frata noen partsinnsyn er et alvorlig inngrep i en rettighet som er blant våre fremste rettssikkerhetsgarantier, og som i tillegg har vern etter EMK art. 6.

Terskelen for denne type inngrep må derfor være høy, og dette må tydeliggjøres i ordlyden. Derfor foreslår vi å ta inn «nærliggende og konkret fare». Vi noterer oss at det i høringsnotatet understrekes at risikoen for skade eller fare må være reell, og at man angir en høy terskel i de situasjonene bestemmelsen er aktuell, men vi mener dette er så viktig at det må inn i selve lovteksten. Det kan gjøres på denne måten:

«Partene kan nektes innsyn i sakens dokumenter dersom det foreligger en nærliggende og konkret fare for at innsyn kan utsette barnet eller andre personer for fare eller skade. Partene kan nektes innsyn i sakens dokumenter også dersom innsyn kan hindre at barnevernstjenesten kan få gjennomført en undersøkelse etter barnevernsloven § 2-2. Opplysningene skal gjøres kjent for en representant for parten på anmodning, når ikke særlige grunner taler mot. Begrensningene i innsyn gjelder bare så lenge undersøkelsen pågår.»

I høringsnotatet foreslår departementet også en ny hjemmel for å kunne nekte barnet å delta under barneverns- og helsenemndas møter, eller få innsyn i dokumentene for nemnda.

Forslaget til nytt tredje ledd i lovens § 14-6 lyder slik:

«Nemndleder kan bestemme at et barn som er part i saken ikke skal få dokumentinnsyn eller skal utelukkes fra møter i nemnda i den utstrekning innsyn eller tilstedeværelse kan skade barnets helse og utvikling. Nemndleder eller barnets advokat skal gjøre barnet kjent med hovedinnholdet i dokumentene eller møtene i nemnda, så langt det er forsvarlig og nødvendig for å ivareta barnets interesser.»

Vi mener den samme innskjerpingen av kravet til å kunne nekte deltakelse bør tas inn i denne bestemmelsen, altså slik at den blir lydende:

«Nemndleder kan bestemme at et barn som er part i saken ikke skal få dokumentinnsyn eller skal utelukkes fra møter i nemnda ~~i den utstrekning~~ dersom det foreligger en nærliggende og konkret fare for at innsyn eller tilstedeværelse kan skade barnets helse og utvikling. Nemndleder eller barnets advokat skal gjøre barnet kjent med hovedinnholdet i dokumentene eller møtene i nemnda, så langt det er forsvarlig og nødvendig for å ivareta barnets interesser.»

4. Harmonisering av bestemmelsene om unntak fra regelen om lukkede nemndsmøter med bestemmelsene i tvisteloven

Fylkesnemnda behandler saker om omsorgsovertagelse og tvangsbruk mot barn, noe av det mest alvorlige inngripen man kan gjøre mot mennesker. Dette alene tilsier at behovet for kontroll og rettsikkerhet er stort.

Det er dessuten vanskelig å forstå at ikke de samme reglene skal gjelde for denne type saker som for domstolsbehandling av særlig incestsaker, der mediene som regel har adgang, noen ganger med referatforbud, og uansett under de strenge etiske reglene journalistiske redaktørstyrte medier har forpliktet seg til å følge.

I et [opprop fra 2015](#), undertegnet av over 100 fagfolk i barnevernet, fremkom blant annet alvorlig bekymring for rettsikkerheten i fylkesnemndene, jf. følgende utdrag fra [oppropet](#):

«Ett alvorlig ankepunkt er den mangel på rettsikkerhet som følger av at mange sakkyndige psykologer har altfor tette bånd til de barnevernstjenester som er deres oppdragsgivere. Barnevernet bruker ofte de samme psykologene til å utrede saker der de har gått til akuttvedtak om omsorgsovertakelse. Når foreldrene anker sakene til Fylkesnemnda og videre i rettsapparatet, har barnevernet oppnevnt egne sakkyndige som de kjenner fra før. Dette er godt betalte oppdrag, og mange sakkyndige har slike saker som eneste levebrød. Det er lett å tenke seg at de sakkyndige i altfor mange saker utarbeider sakkyndige rapporter som støtter opp under de vedtak som barnevernet har fattet. Vi står her overfor en gedigen habilitetsproblematikk som kan innebære en alvorlig svikt i rettsikkerheten til de sårbare familier som rammes.»

Når de sakkyndige leverer sine rapporter og vitner i rettsalen, ser vi ofte at deres eget observasjonsgrunnlag er meget spinkelt og vurderinger gjøres utfra et svakt og spekulativt grunnlag. Barnevernsoppnevnte sakkyndige tillegges uforholdsmessig stor vekt når sakene kommer til rettsapparatet. Dommere overlater i altfor stor grad til de sakkyndige å trekke konklusjonene. I enkelte tilfeller, der biologiske foreldre har økonomi til dette, har de mulighet til å oppnevne en egen sakkyndig psykolog til å utrede saken på nytt. Vi ser imidlertid en tydelig tendens til at dommere ikke tillegger deres konklusjoner samme vekt. Vitneutsagn fra privat part får heller ikke samme status som vitner og sakkyndig oppnevnt av offentlig part. Altfor ofte ser vi at biologiske foreldre, som ikke har all verdens ressurser i ryggen, er sjanseløse overfor et stort og mektig offentlig apparat. Vi ser altså en tendens til at vedtak basert på mangelfullt observasjonsgrunnlag og tendensiøse fortolkninger følger sakene gjennom alle rettsinstanser.»

Departementet skriver i høringsnotatet:

«Pressen har flere ganger påpekt ønske om tilgang til saker i nemnda, og viser til at tillit henger sammen med åpenhet. Nemndenes behandling av enkeltsaker kan framstå svært lukket, og det fattes svært inngripende vedtak. Departementet ser at det på denne bakgrunnen kan stilles spørsmål ved om regelverket om lukkede dører bør være så strengt som det er i dag. En opplevelse av at nemndene ikke praktiserer åpenhet kan også svekke allmennhetens tillit til nemndene. Departementet deler likevel utvalgets samlede vurdering om at barnevernssakene, av hensyn til barn og foreldres privatliv, som hovedregel bør gå for lukkede dører.»

Til tross for at departementet åpenbart ser fordelene ved størst mulig åpenhet, og større åpenhet i dag, ender man altså på en konklusjon som trolig ikke vil medføre særlig grad av større innsyn i disse viktige sakene. Ved at mediene kan være til stede under rettsaker, vil man kunne ettergå hele grunnlaget for en omsorgsovertagelse – alt fra barnevernets vurderinger og dokumentasjonsgrunnlag, advokaters argumentasjon, sakkyndiges vurderinger, andre vitner og biologiske foreldres forklaring. Dette vil styrke rettssikkerheten på den måten at man har et uavhengig blick på domstolenes grunnlag for vurderinger. Å si at hensynet til private parter og barnet utelukkende taler for lukkede dører, gir derfor etter vår vurdering et skjevt bilde av situasjonen.

Vi minner om at representanter for norske medier, nærmest hver dag, overværer rettsmøter i saker som handler om incest, vold i nære relasjoner osv, og som derigjennom får informasjon som åpenbart er svært belastende for de involverte. Mediene har et selvstendig ansvar for å vurdere konsekvensene av medieomtale for barn etter Vær Varsom-plakaten punkt 4.8. Av samme punkt følger det at barns identitet som hovedregel ikke skal røpes i barnevernssaker, familietvister eller rettsaker. Ved å få tilgang til hele grunnlaget for saken er det mulig å gi et mer fullstendig og korrekt bilde, noe som totalt sett gagnar samfunnet.

Videre blir det mulig å ettergå for eksempel sakkyndiges vurderinger, både i enkeltsaker og gjennom å sammenligne flere saker.

Vi støtter – subsidiært – departementets forslag til harmonisering av barnevernloven og tvisteloven, men mener dette ikke går langt nok.

Vi mener at parten eller partenes (ikke barnevernet) rettigheter må styrkes vesentlig, slik at partens ønske skal være avgjørende i spørsmål om forhandlingene skal skje helt eller delvis for åpne dører. Vi gjentar derfor [de forslagene medieorganisasjonene fremmet i den nevnte høringsrunden i 2019](#) om å endre ordlyden i ny bestemmelse om fylkesnemnda,

§ 14-16 «Møter for lukkede dører» annet ledd, fra:

«Nemnda kan likevel beslutte at møtet skal holdes helt eller delvis for åpne dører, når partene begjærer det eller samtykker til det, og nemnda finner det ubetenkelig.»
til: *«Hvis partene begjærer det eller samtykker, skal møtet holdes helt eller delvis for åpne dører, med mindre fylkesnemnda finner at dette ikke bør skje av hensyn til barnets beste.»*

Dermed blir samtykke og hensynet til barnet avgjørende for vurderinger av åpenhet, og ikke den enkelte nemnds egne vurderinger av om åpenhet er «ubetenkelig». Et krav om at åpenhet må være «ubetenkelig» er dessuten rent språklig så strengt, at vi risikerer at nemndledere går for å lukke dørene for å være på «den sikre siden».

Videre foreslår vi å endre tredje ledd fra:

«Dersom partene samtykker, og nemnda finner det ubetenkelig, kan nemnda beslutte at personer som har tilknytning til en av partene, kan være til stede under forhandlingene. Det samme gjelder for personer som ønsker å være til stede i opplæringsøyemed. Nemnda kan på samme vilkår gi personer adgang til å være til stede under forhandlingene og ved nemndas rådslagningsmøte når det skjer i forskningsøyemed.»

til:

«Hvis partene begjærer det eller samtykker til det, bør personer som har tilknytning til en av partene, få være til stede under forhandlingene. Dette gjelder ikke hvis nemnda mener at dette ikke bør skje av hensyn til barnets beste. Det samme gjelder for personer som ønsker å være til stede i opplysnings-, -opplærings eller forskningsøyemed. Nemnda kan på samme vilkår gi personer adgang til å være til stede ved nemndas rådslagningsmøte når det skjer i forskningsøyemed.»

Endelig foreslår vi å endre siste ledd i samme bestemmelse fra:

«Personer som får være til stede etter denne bestemmelsen, har taushetsplikt og referatforbud hvis ikke nemnda beslutter noe annet»

til:

«Når møtet holdes for lukkede dører kan fylkesnemnda nedlegge referatforbud, jf domstoloven § 129 andre ledd bokstav b), jf domstoloven § 125 første ledd bokstav b), eller taushetsplikt, jf domstoloven § 128.»

Utover de argumenter som er nevnt ovenfor, mener vi at vårt forslag vil gi bedre sammenheng med øvrig lovverk, ettersom dette er det som gjelder i tingretten ved saker som gjelder mindreårige, seksuelle overgrep, familievold mv. Det er ingen grunn til at det skal være strengere regler ved referering av saker som behandles i fylkesnemnda enn nevnte saker i tingretten. Vi har som nevnt en lang og konsistent praksis for at mediene som får være til stede, følger de anvisninger som gis av retten med hensyn til hva som kan gjengis offentlig og på hvilke premisser – blant annet når det gjelder anonymisering. Vi kjenner knapt til at det har vært tilfeller hvor domstolene har funnet at disse premissene har blitt brutt av mediernes representanter. Vi viser også til Vær Varsom-plakaten som uansett vil legge strenge føringer til varsomhet for hva som kan publiseres av opplysninger i denne type saker, da spesielt 4.8 som nevnt over.

Med hilsen
for Norsk Redaktørforening

Reidun Kjelling Nybø (sign.)
generalsekretær

Arne Jensen (sign.)
seniorrådgiver